

Doorstroom tussen groen vmbo en groen mbo

Relevante factoren en sturingsmogelijkheden

Publieksversie, gebaseerd op het gelijknamige onderzoek van N. van den Berg

Ede, september 2013

Doorstroom tussen vmbo-groen en mbo-groen

Publieksversie van het gelijknamige onderzoek naar relevante factoren en sturingsmogelijkheden.

Inleiding

Hoe kunnen de AOC's – de interne doorstroom tussen vmbo- en mbo-groen versterken? Dat is de vraag die in dit onderzoek centraal staat. Momenteel gaat minder dan 30% van onze vmbo leerlingen door naar het mbo groen. Dat is veel minder bijvoorbeeld in de sector techniek of zorg. Waar ligt dat aan? En vooral: wat kunnen we doen om dit te veranderen?

In opdracht van de AOC Raad is in de eerste helft van 2013 onderzocht welke redenen ten grondslag liggen aan de beperkte groene doorstroom zoals we die nu kennen. En welke mogelijke oplossingsrichtingen we uit deze inzichten kunnen destilleren. De uitkomsten zijn gebaseerd op een combinatie van literatuuronderzoek, gesprekken met deskundigen op het gebied van onderwijs-, arbeidsmarkt- en loopbaanvraagstukken, ervaringen uit drie pilots en interviews met sleutelfiguren binnen zeven AOC's en de VBG.

Met dit onderzoek bieden wij u een aantal handvatten waarmee u binnen uw scholen aan de slag kunt. Uiteindelijk doel is het realiseren van 40% doorstroom vmbo-mbo-groen, zoals de AOC Raad vorig jaar in het sectorplan *Sempervivum* als ambitie heeft gedefinieerd.

In vogelvlucht

Dit zien we:

Het aantal vmbo-groen leerlingen groeit. Maar het percentage leerlingen dat doorstroomt naar het mbo-groen daalt gestaag en bedraagt nu nog 29%. Mbo-groen is geen automatische keuze.

Hoe komt het?

Leerlingen (en hun ouders) kiezen om andere redenen dan een groene loopbaan voor het vmbo-groen.

De groene sector en het mbo-groen kampt met onbekendheid en een negatief imago.

Leerlingen komen gemiddeld genomen steeds later tot een sectorkeuze, wat op gespannen voet staat met de sectorale structuur van AOC's.

Als het gaat om loopbaanoriëntatie legt het vmbo-groen niet de prioriteit bij groene doorstroom. Het mbo voelt meer urgentie, maar richt zijn pijlen vooral op 'grijze'(v)mbo scholen.

Wat kunnen we eraan doen?

Versterken van de keuze voor groen.

Loopbaanoriëntatie meer richten op groen, door te investeren in de onderwijsketen en in contacten met innovatieve groene bedrijven.

De stand van zaken:

Het aantal vmbo-groen leerlingen groeit. Maar het aantal leerlingen dat doorstroomt naar het mbo-groen daalt. Mbo-groen is geen automatische keuze.

Momenteel hebben de vmbo- en mbo-afdelingen van de AOC's samen zo'n 60.000 leerlingen in huis. Tegen de landelijke trend van afnemende leerlingenaantallen in het vmbo in, groeit momenteel het aantal vmbo-leerlingen in de AOC's. Naast de AOC's zijn er binnen de Vereniging Buitengewoon Groen (VBG) verspreid in het land 33 overwegend brede scholengemeenschappen met een afdeling vmbo-groen. Hier volgen nog eens 2000 leerlingen (alleen bovenbouw) een groene opleiding.

De doorstroom van vmbo-groen leerlingen naar het mbo-groen neemt al jarenlang gestaag af. In 2012 was dit nog maar 29%. Deze trend is in alle onderwijssectoren te zien, maar het groen onderwijs spant de kroon. Het doorstroomcijfer is hier inmiddels al jarenlang substantieel lager dan in andere onderwijssectoren.

Algemeen zien we dus dat vmbo-leerlingen vaker dan vroeger van sector wisselen. Dat zou perspectieven kunnen bieden voor de groene sector, maar helaas: feit is dat weinig 'wisselaars' voor mbo-groen kiezen. Wisselaars vanuit vmbo-groen kiezen nogal eens voor groen-verwante mbo-opleidingen, zoals motorvoertuigtechniek voor wie na vmbo-agrarische techniek andere accenten wil leggen. Algemeen is onder wisselaars economie & handel het meest in trek, en landbouw het minst.

Welke oorzaken zien we?

1) Veel (ouders van) leerlingen kiezen om andere redenen dan een groene loopbaan voor het vmbo-groen.

Van oudsher kozen jongeren met wortels in de groene sector voor het vmbo-groen. Deze groep jongeren is er nog steeds, maar wordt steeds kleiner. Zij hebben een duidelijk beroepsperspectief voor ogen (het tuindersbedrijf van hun ouders bijvoorbeeld) en stromen overwegend door naar het mbo-groen.

Voor veel andere leerlingen op het vmbo-groen is die keuze voor een groen beroep – met de bijbehorende mbo-opleiding – niet langer vanzelfsprekend. Dat geldt voor de jongeren die vanuit een vaag en romantisch idee (iets met dieren) kiezen voor vmbo-groen. Omdat zij geen idee hebben van wat de opleiding inhoudt, noch van wat ze ermee willen, is de kans groot dat zij van richting zullen wisselen. Dat geldt ook voor de jongeren die kiezen voor het vmbo-groen vanwege het imago van een 'kleine, veilige, zorgzame en witte' school.

Het gegeven dat steeds meer jongeren zonder aantoonbare affiniteit met de groene sector voor het vmbo-groen kiezen kunnen we deels op het conto van de scholen zelf schrijven. Veel vmbo-groen scholen profileren zich immers als een school met leuke vakken en nadrukkelijk brede doorstroommogelijkheden. Het voordeel van deze profilering is dat de vmbo-groen scholen veel leerlingen trekken. Het nadeel is dat de scholen nu leerlingen binnen de muren hebben die niet automatisch meer in een groen beroep willen werken en dus bij de keuze van een vervolgopleiding op het mbo van sector wisselen. Kortom: wanneer vmbo-scholen zich nadrukkelijk profileren als school voor een brede doelgroep, verlaagt dat als zodanig de sectorale doorstroom. Een keuze voor groen-vmbo betekent niet automatisch een groene sectorkeuze.

2) De sector groen kampt met onbekendheid en negatieve beeldvorming.

Bij natuurwetenschappen en techniek is veel onderzoek gedaan naar (vroege) beeldvorming. Stereotiepe beelden over wetenschap en techniek blijken vaak al aan het einde van het basisonderwijs gevormd te zijn (mede gevoed door ouders en leerkrachten). Dit beperkt kinderen in hun keuzemogelijkheden en remt de keuze voor deze richting. Uit exploratief onderzoek onder leerlingen (v)mbo en hun ouders blijkt dat ook de sector groen kampt met stereotype beeldvorming. De naam AOC roept bij leerlingen associaties op als 'boerenschool', 'suf', 'dom', 'lomp'. Ouders die niet bekend zijn met het vmbo-groen hebben dezelfde associaties en denken bovendien in termen als 'laag niveau/zorgleerlingen'. Prestatiegerichte ouders mijden de AOC's vanwege het veronderstelde lage niveau. Dit wordt nog eens wordt bevestigd door het ontbreken van een theoretische leerweg.

Negatieve beeldvorming speelt dus een rol. Dat geldt voor de initiële keuze voor het groene vmbo, maar ook voor de vervolgrichting op het mbo, gerelateerd aan het groene beroepenveld. Die negatieve beeldvorming wordt versterkt door een andere factor die een rol speelt: onbekendheid. Onbekend maakt immers onbemind. Leerlingen en ouders blijken geen goed beeld te hebben van de inhoud en de mogelijkheden van mbo-groen en groene beroepen. En aangezien ouders veelal de belangrijkste adviseur zijn voor hun kinderen – meer dan de mentor of de decaan – maken zij hun keuze op verkeerde veronderstellingen.

Opvallend is dat ook vmbo-groen leraren vaak geen goed beeld blijken te hebben van het groene onderwijs en de groene arbeidsmarkt. Het feit dat het groene vmbo en mbo in de AOC's formeel één school zijn wil zeker niet zeggen dat de vmbo- en mbo-leraren elkaar spreken. Ook de regionale arbeidscijfers, zoals Aequor die samenstelt, zijn onvoldoende in beeld bij de verschillende partijen. En hoewel kansen op werk maar een beperkte rol blijken te spelen in de keuze voor een beroep, voorkomt kennis hebben van beschikbare cijfers wél dat onjuiste beelden ontstaan.

3) Leerlingen komen gemiddeld genomen steeds later tot een sectorkeuze, wat op gespannen voet staat met de sectorale structuur van AOC's.

In het verleden wisten kinderen die naar het vmbo-groen gingen precies wat ze wilden: hun sectorkeuze stond vast vanaf dag één vast. Dat is veranderd. Een groeiende groep AOC-leerlingen maakt de sectorkeuze pas bij de overgang naar het mbo. Dat is anders dan in de rest van het vmbo, waar de sectorkeuze overwegend bij de overgang naar het derde leerjaar plaatsvindt. Uitstel van deze keuze lijkt positief uit te werken voor het vervolg in het mbo (minder voortijdig schoolverlaten), maar heeft niet per se een positief effect op de groene doorstroom: mbo-groen is slechts een van de mogelijkheden naast andere.

Anders werkt het op scholengemeenschappen met groene afdelingen (VBG-scholen). Daar kunnen leerlingen in de bovenbouw van het vmbo uit meer sectoren kiezen (bijvoorbeeld ook Zorg & Welzijn) en is er sprake van een min of meer bewuste keuze. Als gevolg hiervan is de doorstroom van vmbo-groen naar mbo-groen bij VBG-scholen wat hoger dan bij de AOC's. Hier speelt overigens weer een ander probleem en dat is het feit dat niet altijd een mbo-groen school in de buurt is, en leerlingen om die reden niet groen doorstromen.

Tegenover intra- en intersectorale programma's die de sector- en richtingkeuze uitstellen, staan de sectorale leerroutes zoals VM2, vakcolleges en het Groene Lyceum. Hier zien we overwegend zowel minder voortijdig schoolverlaten als meer sectorale doorstroom. Maar dit soort trajecten zijn dan ook vooral bestemd voor leerlingen die al vroeg weten in welke richting ze willen werken en/of via een verkort traject (met afgestemde leerinhouden en didactiek in vmbo en mbo) een diploma willen halen.

Tot slot willen we hier de experimentele tl-route van het Citaverde College en Edudelta College niet ongenoemd laten. Hierbij richt de school zich op werving voor de tl, het maken van een groene sectorkeuze en doorstroom naar mbo-groen. De eerste metingen laten zien dat de tl wervend werkt, maar ook dat leerlingen daarbinnen weinig kiezen voor de sector groen. Bij degenen die wel een groene sectorkeuze maken, blijkt deze bepaald geen garantie voor de keuze voor groen mbo.

4) Als het gaat om loopbaanoriëntatie en –begeleiding leggen vmbo-scholen niet de prioriteit bij groene doorstroom. Het mbo voelt meer urgentie, maar richt zijn pijlen toch vooral op 'grijze'(v)mbo scholen.

Aandacht voor loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB) pakt bij AOC's op een specifieke manier uit. De keuze voor groen wordt vooral bepaald door ervaringen met en beeldvorming van 'groen' in het vmbo. Er wordt dus vooral naar binnen gekeken, niet naar buiten. Vmbo-scholen 'vergeten' om met

het oog op vervolgkeuzes nogal eens het eigen groene mbo in beeld te brengen. Dat wordt gevoeld door twee zaken: in de eerste plaats is dat de reeds genoemde onbekendheid van (sommige) vmbo-groen leraren met de mogelijkheden van het groene beroepenveld. In de tweede plaats hechten de betreffende leraren er vooral aan dat leerlingen middels LOB ontdekken waar ze goed in zijn en wat ze willen en zo een gedegen keuze maken. Dat vinden veel leraren op vmbo-scholen belangrijker dan groene doorstroom. Sterker nog: ze wijzen LOB die nadrukkelijk stuurt op sectorale doorstroom af. Ze zijn juist trots op de brede uitstroom, trots op het feit dat ze sociaal kwetsbare leerlingen zo weerbaar weten te maken dat die breed dŭrven te kiezen.

Binnen het groene mbo wordt de urgentie van sectorale doorstroom meer gevoeld, vooral om leerlingaantallen en daarmee de formatie op peil te houden. Maar sommige mbo-scholen vinden groene doorstroom niet de kern van de zaak. Zij mikken op voorlichting aan ándere vmbo'ers en zoeken samenwerking met 'grijze' (v)mbo-scholen om leerlingen te winnen.

Wat kunnen scholen doen om de groene doorstroom te bevorderen?

Nu we de mechanismen in beeld hebben die bijdragen aan de beperkte doorstroom van vmbo-groen naar mbo-groen kunnen we kijken naar mogelijke oplossingsrichtingen.

1) Versterken van de keuze voor groen.

De veranderde populatie in het vmbo-groen is een feit. De vraag is: hoe kun je jongeren, die niet intrinsiek gemotiveerd zijn voor een groene loopbaan te kiezen, toch verleiden voor een groen mbo te kiezen? Een belangrijke sleutel ligt in het actief bijdragen aan een positief en realistisch beeld van de mogelijkheden in de sector.

2) Loopbaanoriëntatie meer richten op groen, door te investeren in de onderwijsketen en in contacten met innovatieve groene bedrijven.

Veel vmbo ouders (38%) krijgen op de basisschool niet eens de keuze van een vmbo-groen school voorgelegd. Daar valt dus winst te behalen. Verkenning van de mogelijkheden van (alternatieven voor) vmbo-tl is ook het overwegen waard. Met name wanneer hierbij een nadrukkelijke relatie wordt gelegd met groen mbo-4 lijkt de sectorale doorstroom hiervan te kunnen profiteren. Ook binnen de AOC's zelf valt nog werk te verrichten. Want hoewel groen vmbo en mbo geregeld dezelfde locatie delen, is in de praktijk toch vaak sprake van twee werelden naast elkaar. Voor AOC's die hiertussen een brug weten te slaan is er een wereld te winnen. Tot slot is het belangrijk contacten te zoeken/verstevenigen met innovatieve, schone bedrijven die een voorbeeldfunctie kunnen hebben.

Aanbevelingen:

- Breng leerlingen in contact met groene beroepen.
Laat leerlingen hun licht opsteken bij innovatieve, schone bedrijven in de regio (gastlessen, bedrijfsbezoeken, rondleidingen). Belangrijk aandachtspunt is dat het er niet alleen om gaat dát leerlingen kennismaken met het veld, maar vooral ook hóe. Persoonlijke, meermalige contacten met boeiende beroepsbeoefenaars die als rolmodel kunnen dienen leveren meer op dan surfen op internet en langdradige ontmoetingen in klei en kou. Zorg ervoor dat stereotype beelden worden afgebroken: laat bijvoorbeeld leerlingen die denken dat er alleen lopende-band-werk is in de levensmiddelentechnologie, zien dat hier ook medewerkers kwaliteitszorg en procestechnologen werken.
- Stimuleer en organiseer contacten van leerlingen met groene opleidingen.
Nodig groepen 8 en leerkrachten uit op het vmbo-groen en organiseer een programma dat een actueel beeld geeft van het groene onderwijs en de doorstroommogelijkheden.
Haal mbo-groen studenten de vmbo-klas in om te vertellen over hun opleiding; nodig mbo-groen leraren uit voor gastlessen; bied vmbo-groen bovenbouw scholieren de mogelijkheid tot proefstuderen in groen mbo.
Ook groene bedrijven kunnen een rol spelen bij de oriëntatie van leerlingen.
- Betrek ouders en leraren actief bij de voorlichting over de groene sector.
Organiseer ook voor hen workshops, bedrijfsbezoeken en dergelijke. Gooi de deuren van de

school open; laat zien wat de groene buitenwereld te bieden heeft voor hun kinderen/leerlingen.

- Leg contacten met andere vmbo scholen om ook hier te laten zien welke mogelijkheden er zijn binnen het groene beroepenveld (om 'wisselaars' te interesseren voor een groene mbo-opleiding).
- Versterk de interne structuren binnen het AOC. Organiseer inter-collegiale uitwisseling, zodat leraren van elkaar weten wat ze doen en elkaar weten te vinden; organiseer als vmbo en mbo samen (met het bedrijfsleven) kijk-en-doe dagen voor leerlingen, ouders en leraren.

Tot slot

Het onderzoek geeft een beeld van de huidige stand van zaken. We hebben geschetst welke mechanismen ten grondslag liggen aan de beperkte doorstroom van het vmbo-groen naar het mbo-groen. En we hebben twee belangrijke oplossingsrichtingen aangegeven met aanbevelingen aan de scholen. We hopen van harte dat deze aanbevelingen zullen bijdragen aan het realiseren van een hogere groene doorstroom.

Literatuur

Berg, N. van den (2013). *Doorstroom tussen groen vmbo en mbo; onderzoek naar relevante factoren en sturingsmogelijkheden*.

Het complete onderzoeksrapport kunt u opvragen bij Scilla van Cuijlenborg van de AOC Raad: tel. 0318-648900 of scilla. Van cuijlenborg@aacraad.nl

Sectorplan *Sempervivum* is te downloaden op de website van de AOC Raad (bij Publicaties).

Colofon

Tekstredactie publieksversie: Jacqueline Kuijpers, MareCom, Breda.